

قدرت حرکات و اشارات در یادگیری و ارتباطات کودکان

وقتی انسان در حال صحبت کردن است، در حقیقت در حال فرستادن دو نوع پیام به مخاطب است. ما با صدایمان، پیام شفاهی را برای مخاطب ارسال می‌کنیم و بخش وسیعی از اطلاعات نیز، توسط رفتار، ظاهر، حرکات و اشارات، برخوردهای فیزیکی ما منتقل می‌شود. تحقیقات نشان می‌دهد، بیش از نیمی از ارتباطات انسان‌ها به صورت غیرکلامی صورت می‌پذیرد. هنگامی که در جامعه صحبت می‌کنیم، مخاطبین بر اساس آنچه می‌بینند، همچنین آنچه که می‌شنوند، راجع به ما و پیامی که می‌خواهیم، به آنها منتقل نماییم، قضاوت می‌کنند.

در صحبت کردن، حرکات و اشارات، تأثیر مهمی بر وضوح کلماتی که گفته می‌شود، دارد. حرکات و اشارات ابزارهای مهمی در متقاعد کردن دیگران هستند. بنابراین، یادگیری مفهوم ایما و اشارات و استفاده از آن‌ها در ارتباط بین فردی و اجتماعی کودکان حائز اهمیت است.

حرکات و اشارات در ارتباط به چه معناست؟

حرکات و اشارات بخشی از ارتباط غیرکلامی را شامل می‌شود و فرد از حرکات و رفتارهای فیزیکی برای انتقال پیامش استفاده می‌کند و یا بجای صحبت کلامی یا همراه با آن.

حرکات و اشارات شامل: حرکات دست (تکان دادن دست برای سلام کردن یا خداحافظی، تکان دادن دست‌ها به معنی "بیا اینجا")، تغییرات در صورت (بالا انداختن ابروها، اخم کردن)، تکان دادن سر، شانه بالا انداختن، استفاده از دیگر اعضای بدن است.

تأثیر قوی‌تر و مؤثرتر حرکات و اشارات، نسبت به گفتار:

هدف اصلی صحبت کردن کودکان، برقراری ارتباط با دیگران است. برای آن که کودک بتواند شوق، جدیت و راست‌گفتاری خود را به دیگران نشان دهد، باید آن را در حرکات و اشارات و رفتارهای خود نیز به نمایش بگذارد. آنچه در ارتباط کودکان تأثیر قوی‌تری دارد، حرکات و اشاراتی است که آنها در حین صحبت استفاده می‌کنند.

اهمیت حرکات و اشارات در روابط بین فردی کودکان:

با تشویق کودک در استفاده از حرکات و اشارات، والدین می‌توانند ارتباطات فرزندانشان را تقویت نمایند. از این طریق کودک یاد می‌گیرد، از چه روشی می‌تواند بدون استفاده از کلام، با دیگران ارتباط برقرار نماید. وقتی کودک از حرکات و اشارات استفاده می‌کند، شنوندگان به صورت کلامی و زبانی، در مورد آنچه او می‌خواسته بیان کند، به او پاسخ می‌دهند. این خود، زبان کودک را تقویت می‌نماید. بخش وسیعی از رشد مکالمات و گفت‌وگوهای کودک، قبل از آنکه اولین کلمات را بیان نماید، توسط همه این رفتارها و حرکات و اشارات تقویت می‌شود.

استفاده از این‌گونه حرکات و اشارات مزایای بسیاری برای کودکان ناشنوا داشته است. تحقیقات نشان داده که کودکان ناشنوا برای برقراری ارتباط با دیگران از حرکات و اشارات و رفتارهای فیزیکی، به وفور استفاده می‌کنند. در اولین سال زندگی، هنگامی که کودکان با قدرت توانایی شنوایی بالا، شروع به دمیدن و پوف کردن، می‌کنند، کودکان ناشنوا نیز همین حرکات را انجام می‌دهند، اما آنها این کار را با استفاده از دست‌نشان انجام می‌دهند. کودک ناشنوا، حرکتی را که شبیه بخشی از کلمات است به صورت، زبان اشاره بروز می‌دهد. همچنین این کودکان قادرند، تا با حرکات و اشارات با دیگران ارتباط برقرار نمایند، حتی اگر آنان، زبان اشاره را مستقیماً نیاموخته باشند.

کودکان ناشنوا تنها کودکانی نیستند که از حرکات و اشارات بهره می‌برند. کودکان شنوا اولین کلمات خود را قبل از یک‌سالگی به زبان می‌آورند. آنها بعد از سن دوسالگی، می‌توانند تعداد زیادی کلمه یاد بگیرند و با آنها جمله بسازند. نکته مهم این است که آنها زبان را قبل از آنکه، تولید کنند، متوجه می‌شوند. به همین دلیل والدین همسالان خود را تشویق می‌کنند تا با استفاده از اشارات کودکی با دیگران ارتباط برقرار نمایند. اشارات کودکی با زبان اشاره تفاوت دارد، این اشارات شامل تعداد کمی از کلمات و جملات مانند "زیاد"، "شیر"، "تمام شد" و... است و این‌ها تنها تا زمانی که کودک شروع به صحبت نکرده ادامه می‌یابد.

در بازار، محصولاتی ارائه می‌شود که، تولیدکنندگان معتقدند باعث تقویت و رشد زبان کودکان می‌گردد. اما یافته‌ها نشان می‌دهد که این محصولات در دراز مدت، تاثیر قابل توجهی در حرکات و اشارات کودکان شنوا قبل از حرف زدن نداشته است. البته هیچ شواهدی مبنی بر تأثیر منفی بر اشارات کودکی نیز یافت نشده است. این بررسی‌ها نشان می‌دهد، والدین می‌توانند به نوزادان خود، حرکات و اشارات کودکی را آموزش دهند. شاید این آموزش‌ها باعث تقویت ارتباطات، در سنین پایین شود (هنگامی که کودک کلمات را متوجه می‌شود اما نمی‌تواند به صورت کلامی آنها را بروز دهد).

شواهدی وجود دارد که نشان می‌دهد حرکات و اشارات در یادگیری کودکان بزرگتر، می‌تواند مؤثر باشد. البته ما نمی‌توانیم در این مورد با اطمینان سخن بگوییم، به‌عنوان مثال محققین شماری مسئله ریاضی به کودکان ۱۰ تا ۱۱ ساله دادند، سپس از آنها خواستند توضیح دهند، چگونه مسائل را حل کردند. بسیاری از کودکان در این سن قادر به حل مسائلی همچون $(2 + \dots = 2 + 1 + 4)$ نبودند. اما برخی از کودکان به 4 و 1 به‌عنوان راه‌حل مسئله اشاره نمودند.

نکته حائز اهمیت این است که اینها کودکانی بودند که بیشتر از دستورالعمل‌ها سود بردند و این نشان می‌دهد کودکانی که به پاسخ صحیح اشاره می‌کنند، اما جواب اشتباه را می‌گویند، مهارت‌های جدید را زودتر می‌آموزند. نتایج مشابهی برای یادگیری ملاک‌های فیزیکی به‌دست آمده است. به‌عنوان مثال، اگر شما آب از لیوان بلند و باریک را به لیوان کوتاه و پهن، منتقل کنید، مقدار آب تغییری نمی‌کند. استفاده از حرکات و اشارات، در آموزش مفاهیم بسیار مؤثر است، به‌خصوص در یادگیری مفاهیم جدید.

در کنار تمام این مزایا، تحقیقات نشان داده است، کودکان از معلمانی که از حرکات و اشارات بیشتری استفاده می‌کنند، بیشتر می‌آموزند. به‌عنوان مثال، وقتی دوره حل برای یک مسئله ریاضی مطرح می‌شود، مثل، $(2 + \dots = 2 + 1 + 4)$ ، معلمان نقش مؤثرتری دارند. هنگامی که در کنار توضیحات کلامی از حرکات و اشارات نیز استفاده می‌کنند، کودکان، مسئله را بهتر می‌آموزند و این حرکات، توجه را به سمت نکات کلیدی جلب می‌کند. در نتیجه کودک به بخش اساسی و مهم مسئله توجه بیشتری دارد و بهتر می‌تواند، مسئله را دنبال کند، حتی هنگامی که توضیحات کلامی معلم شفاف و واضح نیست.

چه زمانی باید از کودک، انتظار استفاده از حرکات و اشارات را داشته باشیم؟

- کودکان قادرند، از 8 یا 9 ماهگی، با حرکات و اشارات، منظور خود را بیان نمایند.
- در ده ماهگی، کودک قادر است، به اشیا اشاره نماید: ابتدا کودک یاد می‌گیرد، با در دست گرفتن وسیله یا شی آن را نشان دهد، سپس آن را به دیگری بدهد و در آخر به اشیا اشاره نماید. این حرکات قبل از شروع به حرف زدن اتفاق می‌افتد.
- بین 9 تا 12 ماهگی، کودک درخواستش را به صورت‌های گوناگون بیان می‌کند: با چهار دست و پا راه رفتن، خود را به آنچه می‌خواهد، می‌رساند. انگشت والدین را روی اشیایی که می‌خواهد، قرار می‌دهد. دست والدین را به سمت آنچه تمایل دارد، می‌کشد.

- قبل از آنکه کودک ۲۵ کلمه را یاد بگیرد، در این سن، کودکان، از شیوه ژست نمادین استفاده می‌کنند. پوف کردن یا دمیدن برای آغاز حرف‌زدن، شل کردن بازوی خود برای اینکه شکل پرنده را به والدین نشان دهند، شیوه‌های متفاوتی از ژست نمادین است. ژست نمادین، در بعضی جوامع، معنای خاصی دارد، مثل، نشان‌دادن انگشت شست به معنای "موفق باشید"، است.

- بین ۱۲ تا ۱۸ ماهگی، کودکان کمتر از حرکات و اشارات و کلام به صورت همزمان استفاده می‌کنند.

- در ۱۸ ماهگی، آنها همزمان از حرکات و اشارات و کلام استفاده می‌کنند. در ابتدا کلام و اشارات کودک همسو است. به‌عنوان‌مثال، کودک همزمان به سگ اشاره می‌کند و کلمه "سگ" را به کار می‌برد. سپس گفتار و اشارات کودک ناهمسو می‌شود، مثلاً، کودک به سگ اشاره می‌کند و می‌گوید بزرگ.

مرکز [مشاوره روانشناسی](#) راز ماندگار با حضور مشاورین متخصص روان‌شناس به صورت شبانه‌روزی، با بهترین و به‌صرفه‌ترین خدمات روان‌شناسی به شما کمک می‌کند، تا بتوانید، کودکان موفق تربیت نمایید.

ترجمه و تنظیم: خیزران شه‌پور